Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (štvrtá komora)

z 21. júla 2016*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Hospodárska súťaž — Článok 101 ods. 1 ZFEÚ — Výlučne vnútorná situácia — Uplatňovanie analogickej vnútroštátnej právnej úpravy — Právomoc Súdneho dvora — Zosúladený postup — Zodpovednosť podniku za konanie poskytovateľa služieb — Podmienky“

Vo veci C-542/14,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Augstākā tiesa (Najvyšší súd, Lotyšsko) z 13. novembra 2014 a doručený Súdnemu dvoru 27. novembra 2014, ktorý súvisí s konaním:

SIA „VM Remonts“, predtým SIA „DIV un Ko“,

SIA „Ausma grupa“

proti

Konkurences padome

a

Konkurences padome

proti

SIA „Pārtikas kompānija“,

SÚDNY DVOR (štvrtá komora),

v zložení: predseda štvrtej komory T. von Danwitz, sudcovia C. Lycourgos, E. Juhász, C. Vajda a K. Jürimäe (spravodajkyňa),

generálny advokát: M. Wathelet,

tajomník: M. Aleksejev, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 21. októbra 2015,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— lotyšská vláda, v zastúpení: I. Kalniņš a J. Treijs-Gigulis, splnomocnení zástupcovia,

* Jazyk konania: lotyština.

— talianska vláda, v zastúpení: G. Palmieri, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci P. Gentili, avvocato dello Stato,

— Európska komisia, v zastúpení: N. Khan a C. Giolito, ako aj I. Rubene, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 3. decembra 2015,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 101 ods. 1 ZFEÚ.

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu jednak medzi SIA „VM Remonts“, predtým SIA „DIV un Ko“, a SIA „Ausma grupa“ na jednej strane a Konkurences padome (Rada pre hospodársku súťaž, Lotyšsko) na druhej strane a jednak medzi Radou pre hospodársku súťaž na jednej strane a SIA „Pārtikas kompānija“ na druhej strane vo veci údajného zosúladeného postupu týchto podnikov v rámci ich účasti na verejnom obstarávaní, ktoré vyhlásilo mesto Jūrmala (Lotyšsko).

Právny rámec

3 Podľa § 11 ods. 1 Konkurences likums (zákon o hospodárskej súťaži) zo 4. októbra 2001 (*Latvijas Vēstnesis*, 2001, č. 151):

„Dohody medzi hospodárskymi subjektmi, ktorých cieľom alebo následkom je vylúčenie, obmedzenie alebo skreslenie hospodárskej súťaže na území Lotyšska, sú zakázané a neplatné od okamihu ich uzatvorenia vrátane dohôd, ktoré sa týkajú:

…

5. účasti alebo neúčasti na verejných obstarávaniach alebo dražbách alebo podmienok súvisiacich s takýmto konaním (nekonaním) okrem prípadov, v ktorých súťažitelia verejne oznámia spoločnú ponuku a cieľom tejto ponuky nie je vylúčenie, obmedzenie alebo skreslenie hospodárskej súťaže;

…“

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

4 Mestské zastupiteľstvo mesta Jūrmala vyhlásilo verejné obstarávanie na zásobovanie vzdelávacích zariadení potravinami. Spoločnosti DIV un Ko, Ausma grupa a Pārtikas kompānija podali ponuky do tohto verejného obstarávania.

5 Pārtikas kompānija požiadala spoločnosť SIA „Juridiskā sabiedrība ‚B&Š partneri‘“ o právne poradenstvo pri príprave a predložení svojej ponuky. Posledná uvedená spoločnosť sa zas na tento účel obrátila na subdodávateľa, spoločnosť SIA „MMD lietas“, ktorá od spoločnosti Pārtikas kompānija dostala návrh ponuky.

6 Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že Pārtikas kompānija pripravila tento návrh úplne nezávisle bez toho, aby so spoločnosťou DIV un Ko alebo spoločnosťou Ausma grupa uplatnila zosúladený postup týkajúci sa cien.

7 Z tohto návrhu tiež vyplýva, že MMD lietas zároveň prisľúbila, že pripraví ponuky spoločností DIV un Ko a Ausma grupa, bez toho, aby o tom informovala spoločnosť Pārtikas kompānija. Zamestnanec spoločnosti MMD lietas v rámci toho použil ponuku spoločnosti Pārtikas kompānija ako referenciu na vypracovanie ponúk ďalších dvoch uchádzačov. Tento zamestnanec vypracoval najmä tieto dve ponuky na základe cien uvedených v ponuke spoločnosti Pārtikas kompānija tak, aby bola ponuka spoločnosti Ausma grupa približne o 5 % lacnejšia než ponuka spoločnosti Pārtikas kompānija a ponuka spoločnosti DIV un Ko o 5 % lacnejšia než ponuka spoločnosti Ausma grupa.

8 Rozhodnutím z 21. októbra 2011 Rada pre hospodársku súťaž konštatovala, že všetky tri podniky, ktoré sa zúčastnili na verejnom obstarávaní, porušili § 11 ods. 1 bod 5 zákona o hospodárskej súťaži, keď svoje ponuky pripravili spoločne s cieľom predstierať skutočnú vzájomnú hospodársku súťaž. Rada pre hospodársku súťaž usúdila, že týmto zosúladeným postupom bola narušená hospodárska súťaž, a uložila týmto podnikom pokutu.

9 Spoločnosti DIV un Ko, Ausma grupa a Pārtikas kompānija podali žaloby smerujúcej k zrušeniu tohto rozhodnutia. Rozsudkom z 3. júla 2013 Administratīvā apgabaltiesa (Krajský správny súd, Lotyšsko) zrušil uvedené rozhodnutie v rozsahu, v akom bolo porušenie pripísané spoločnosti Pārtikas kompānija, ale potvrdil to isté rozhodnutie, pokiaľ ide o ďalšie dva podniky.

10 Hoci uvedený súd totiž usúdil, že aritmetický vzťah medzi cenami uvedenými v ponukách troch uchádzačov svedčí o existencii zosúladeného postupu, napriek tomu konštatoval, že nijaká skutočnosť nepreukazuje, že Pārtikas kompānija sa zúčastnila na tomto postupe.

11 Spoločnosti DIV un Ko a Ausma grupa podali na Augstākā tiesa (Najvyšší súd, Lotyšsko) kasačný opravný prostriedok proti tej časti rozsudku Administratīvā apgabaltiesa (Krajský správny súd), ktorou zamietol ich žaloby. Rada pre hospodársku súťaž podala kasačný opravný prostriedok proti tej časti rozsudku, ktorou sa vyhovelo žalobe spoločnosti Pārtikas kompānija.

12 V tomto rámci vnútroštátny súd uvádza, že medzi účastníkmi konania vo veci samej je nesporné, že sporný zosúladený postup nemá takú povahu, aby mohol ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi. Uvádza však, že zákon o hospodárskej súťaži bol vypracovaný pri zohľadnení potreby harmonizácie vnútroštátneho práva hospodárskej súťaže s právom Únie a že právny základ, ktorý v práve Únie zodpovedá právnemu základu tohto zákona, tvoria najmä články 81 ES a 82 ES (teraz články 101 ZFEÚ a 102 ZFEÚ). Konkrétnejšie, pokiaľ ide o § 11 ods. 1 uvedeného zákona, toto ustanovenie stanovilo právny rámec, ktorý je v podstate totožný s právnym rámcom stanoveným v článku 101 ods. 1 ZFEÚ. Uplatňovanie uvedeného § 11 ods. 1 by nemalo byť odlišné od uplatňovania článku 101 ods. 1 ZFEÚ.

13 Keďže však Administratīvā apgabaltiesa (Krajský správny súd), ktorý má ako jediný právomoc rozhodovať o skutkových otázkach, nekonštatoval, že konatelia spoločnosti Pārtikas kompānija povolili konanie spoločnosti MMD lietas alebo o ňom vedeli, vnútroštátny súd sa pýta, či je v takej situácii, o akú ide vo veci samej, možné pripísať takému podniku, akým je Pārtikas kompānija, účasť na zosúladenom postupe v zmysle uvedeného článku 101 ods. 1 z dôvodu konania poskytovateľa, ktorý podobne ako MMD lietas poskytuje nezávisle tomuto podniku služby.

14 Tento vnútroštátny súd sa konkrétne pýta, či sú úvahy uvedené v bode 97 rozsudku zo 7. júna 1983, Musique Diffusion française a i./Komisia (100/80 až 103/80, EU:C:1983:158), a v bode 25 rozsudku zo 7. februára 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71), podľa ktorých predpokladom porušenia článku 101 ods. 1 ZFEÚ nie je konanie ani vedomosť spoločníkov alebo hlavných vedúcich pracovníkov dotknutého podniku, ale konanie osoby, ktorá je oprávnená konať v mene podniku, relevantné v takej situácii, o akú ide vo veci samej.

15 Za týchto okolností Augstākā tiesa (Najvyšší súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Má sa článok 101 ods. ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že na to, aby sa určila účasť podniku na dohode obmedzujúcej hospodársku súťaž, treba preukázať osobné správanie vedúceho predstaviteľa podniku alebo jeho vedomosť či súhlas so správaním osoby, ktorá podniku poskytovala externé služby a zároveň pracovala pre iných účastníkov prípadného kartelu?“

O prejudiciálnej otázke

O právomoci Súdneho dvora

16 Augstākā Tiesa (Najvyšší súd) v návrhu na začatie prejudiciálneho konania uvádza, že zosúladený postup, o aký ide vo veci samej, sa týka výlučne vnútroštátnej situácie a nemá vplyv na obchod medzi členskými štátmi. Preto by sa článok 101 ods. 1 ZFEÚ nemal na spor vo veci samej uplatniť. V dôsledku toho treba overiť, či Súdny dvor má právomoc odpovedať na otázku, ktorú položil tento vnútroštátny súd.

17 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že Súdny dvor už niekoľkokrát vyhlásil, že má právomoc rozhodovať o návrhoch na začatie prejudiciálneho konania týkajúcich sa ustanovení práva Únie v situáciách, v ktorých sa skutkový stav vo veci samej nachádzal mimo pôsobnosti tohto práva, pokiaľ sa uvedené ustanovenia stali uplatniteľné prostredníctvom vnútroštátneho právneho poriadku, ktorý prispôsobil riešenia výlučne vnútroštátnych situácií riešeniam upraveným právom Únie. V takýchto prípadoch totiž podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora existuje konkrétny záujem Únie na tom, aby sa s cieľom predísť budúcim rozdielnym výkladom vykladali ustanovenia alebo pojmy prevzaté z práva Únie jednotne, a to bez ohľadu na podmienky, za ktorých sa majú uplatniť (pozri najmä rozsudky zo 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító a i., C-32/11, EU:C:2013:160, bod 20; zo 4. decembra 2014, FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, bod 18, ako aj z 26. novembra 2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, bod 12).

18 V prejednávanej veci z návrhu na začatie prejudiciálneho konania na jednej strane vyplýva, že lotyšský zákonodarca výslovne zamýšľal harmonizovať vnútroštátne právo hospodárskej súťaže s právom Únie, pričom tento zákonodarca sa tak rozhodol uplatňovať rovnaký prístup k vnútroštátnym situáciám, ako aj k situáciám upraveným právom Únie. Na druhej strane Augstākā Tiesa (Najvyšší súd) uvádza, že § 11 ods. 1 zákona o hospodárskej súťaži stanovuje právny rámec, ktorý je v podstate totožný s právnym rámcom stanoveným v článku 101 ods. 1 ZFEÚ, a že uvedený § 11 ods. 1 sa vykladá rovnako ako článok 101 ods. 1 ZFEÚ.

19 Za týchto okolností má Súdny dvor právomoc odpovedať na položenú otázku.

O veci samej

20 Svojou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa článok 101 ods. 1 ZFEÚ má vykladať v tom zmysle, že podniku môže byť pripísaná zodpovednosť za zosúladený postup z dôvodu konania nezávislého poskytovateľa, ktorý tomuto podniku poskytuje služby.

21 V tejto súvislosti treba na úvod uviesť, že táto otázka sa nevzťahuje na pravidlá týkajúce sa hodnotenia dôkazov a požadovanej miery dokazovania, ktoré v prípade neexistencie pravidiel Únie v danej oblasti v zásade patria do procesnej autonómie členských štátov (pozri rozsudok z 21. januára 2016, Eturas a i., C-74/14, EU:C:2016:42, body 29 až 37), ale týka sa skutočností zakladajúcich porušenie, ktoré musia byť splnené na to, aby sa konštatovalo, že podnik je zodpovedný za zosúladený postup.

22 Následne treba pripomenúť, že v kontexte práva Únie v oblasti hospodárskej súťaže treba podnik chápať ako hospodársku jednotku, aj keď je táto hospodárska jednotka z právneho hľadiska zložená z viacerých fyzických alebo právnických osôb (rozsudky z 12. júla 1984, Hydrotherm Gerätebau, 170/83, EU:C:1984:271, bod 11, ako aj z 10. septembra 2009, Akzo Nobel a i./Komisia, C-97/08 P, EU:C:2009:536, bod 55).

23 Je preto potrebné v prvom rade uviesť, že Súdny dvor vydal rozsudky zo 7. júna 1983, Musique Diffusion française a i./Komisia (100/80 až 103/80, EU:C:1983:158), a zo 7. februára 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71), vo veciach, v ktorých bola podnikom pripísaná zodpovednosť na základe konania ich zamestnancov. Zamestnanec pritom plní svoje úlohy v mene a pod vedením podniku, pre ktorý pracuje, a považuje sa tak za súčasť hospodárskej jednotky, ktorú tento podnik tvorí (pozri v tomto rozsudok zo 16. septembra 1999, Becu a i., C-22/98, EU:C:1999:419, bod 26).

24 Na účely konštatovania porušení práva Únie v oblasti hospodárskej súťaže je teda protisúťažné konanie zamestnanca pripísateľné podniku, ktorého je súčasťou, pričom tomuto podniku sa v zásade pripisuje zodpovednosť.

25 Naproti tomu v rozsahu, v akom poskytovateľ ponúka služby na danom trhu za odplatu a nezávisle, musí byť tento poskytovateľ na účely uplatnenia pravidiel smerujúcich k sankcionovaniu protisúťažného správania považovaný za podnik, ktorý je odlišný od podnikov, ktorým poskytuje svoje služby, a konania takého poskytovateľa nemôžu byť zrazu pripísané jednému z týchto podnikov.

26 Vzťah medzi podnikom a jeho zamestnancami nie je teda v zásade porovnateľný so vzťahom, ktorý existuje medzi týmto podnikom a poskytovateľmi služieb, ktorí tomuto podniku poskytujú služby, takže úvahy uvedené v bode 97 rozsudku zo 7. júna 1983, Musique Diffusion française a i./Komisia (100/80 až 103/80, EU:C:1983:158), a v bode 25 rozsudku zo 7. februára 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71), nie sú uplatniteľné na túto poslednú uvedenú situáciu.

27 Nemožno však vylúčiť, že za určitých okolností poskytovateľ, ktorý sa javí ako nezávislý, v skutočnosti vykonáva činnosť pod vedením a kontrolou podniku, ktorý využíva jeho služby. O taký prípad by napríklad išlo vtedy, ak by disponoval samostatnosťou a flexibilitou, pokiaľ ide o spôsob výkonu dohodnutej činnosti, len v malom rozsahu alebo vôbec, pričom jeho údajná nezávislosť by zakrývala existenciu pracovnoprávneho vzťahu (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 4. decembra 2014, FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, bod 35 a 36). Navyše takéto vedenie alebo takáto kontrola by mohli byť vyvodené z existencie osobitných organizačných, hospodárskych a právnych väzieb medzi dotknutým poskytovateľom a príjemcom služieb podobne ako v prípade vzťahu medzi materskými spoločnosťami a ich dcérskymi spoločnosťami (pozri v tomto zmysle rozsudok z 24. júna 2015, Fresh Del Monte Produce/Komisia a Komisia/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P a C-294/13 P, EU:C:2015:416, body 75 a 76, ako aj citovanú judikatúru). Za takýchto okolností by sa podniku prijímajúcemu služby mohla pripísať zodpovednosť za prípadné konanie poskytovateľa.

28 V druhom rade treba uviesť, že za predpokladu, že by bol dotknutý poskytovateľ za takých okolností, o aké ide vo veci samej, skutočne nezávislý, čo musí overiť vnútroštátny súd, môže byť zosúladený postup zahrnujúci tohto poskytovateľa pripísaný podniku využívajúcemu jeho služby len za určitých podmienok.

29 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že Súdny dvor rozhodol, že podniku môže byť pripísaná zodpovednosť za dohody alebo zosúladené postupy s protisúťažným cieľom v prípade, že uvedený podnik zamýšľal prispieť svojím vlastným správaním k naplneniu spoločných cieľov sledovaných všetkými zúčastnenými a vedel o skutočnom správaní, ktoré plánovali alebo realizovali ďalšie podniky sledujúce rovnaké ciele, alebo ho mohol rozumne predpokladať a bol ochotný prevziať z toho vyplývajúce riziko (pozri v tomto zmysle rozsudok z 8. júla 1999, Komisia/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, bod 87).

30 Podniku prijímajúcemu služby tak môže byť najmä pripísaný sporný zosúladený postup v prípade, že vedel o protisúťažných cieľoch, ktoré sledovali jeho konkurenti a poskytovateľ, a zamýšľal prispieť k ich naplneniu svojím vlastným správaním. Hoci takáto podmienka je nepochybne splnená vtedy, ak tento podnik zamýšľal prostredníctvom svojho poskytovateľa sprístupniť svojim konkurentom svoje citlivé obchodné informácie, alebo vtedy, ak výslovne alebo mlčky schválil, že tento poskytovateľ poskytne týmto konkurentom tieto citlivé obchodné informácie (pozri analogicky rozsudky zo 7. januára 2004, Aalborg Portland a i./Komisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, EU:C:2004:6, body 82 až 84, ako aj z 21. januára 2016, Eturas a i., C-74/14, EU:C:2016:42, bod 28), o taký prípad nejde, ak tento poskytovateľ bez toho, aby o tom informoval uvedený podnik prijímajúci služby, využil citlivé obchodné informácie tohto podniku na vypracovanie ponúk uvedených konkurentov.

31 Sporný zosúladený postup môže byť tomu istému podniku prijímajúcemu služby pripísaný tiež v prípade, ak tento podnik mohol rozumne predpokladať, že poskytovateľ, na ktorého sa obrátil, sprístupní jeho obchodné informácie jeho konkurentom, a ak bol ochotný prevziať z toho vyplývajúce riziko.

32 Vnútroštátnemu súdu v súlade s pravidlami jeho vnútroštátneho práva týkajúcimi sa hodnotenia dôkazov a požadovanej miery dokazovania prislúcha overiť, či za okolností, o ktoré ide vo veci samej, bola jedna z týchto podmienok splnená.

33 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na položenú otázku odpovedať tak, že článok 101 ods. 1 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že podniku v zásade môže byť pripísaná zodpovednosť za zosúladený postup z dôvodu konania nezávislého poskytovateľa, ktorý tomuto podniku poskytuje služby, len v prípade, ak je splnená jedna z týchto podmienok:

— poskytovateľ v skutočnosti vykonával činnosť pod vedením a kontrolou obvineného podniku, alebo

— tento podnik vedel o protisúťažných cieľoch, ktoré sledovali jeho konkurenti a poskytovateľ, a zamýšľal prispieť k ich naplneniu svojím vlastným správaním, alebo tiež

— uvedený podnik mohol rozumne predpokladať protisúťažné konanie svojich konkurentov a poskytovateľa a bol ochotný prevziať z toho vyplývajúce riziko.

O trovách

34 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (štvrtá komora) rozhodol takto:

Článok 101 ods. 1 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že podniku v zásade môže byť pripísaná zodpovednosť za zosúladený postup z dôvodu konania nezávislého poskytovateľa, ktorý tomuto podniku poskytuje služby, len v prípade, ak je splnená jedna z týchto podmienok:

— poskytovateľ v skutočnosti vykonával činnosť pod vedením a kontrolou obvineného podniku, alebo

— tento podnik vedel o protisúťažných cieľoch, ktoré sledovali jeho konkurenti a poskytovateľ, a zamýšľal prispieť k ich naplneniu svojím vlastným správaním, alebo tiež

— **uvedený podnik mohol rozumne predpokladať protisúťažné konanie svojich konkurentov a poskytovateľa a bol ochotný prevziať z toho vyplývajúce riziko.**

Podpisy